

Tekenend in dit opzicht is wellicht ook het lichte polsverband waarmee hij als een vleugellamme gekwetste vogel rondloopt. Maar aan het einde bevrijdt hij zich van het verband. Is hij genezen? Heeft hij de liefdeswonde therapeutisch weggepraat? Gaat het dan zo makkelijk? Niet helemaal toch, want in een laatste gefixeerde beeld tooit hij zich met haar rode kleed, een teken van eeuwige koestering en weemoed in het uitstervend licht.

De ironie in de voorstelling wordt nooit aangewend als entertainment. Ze maakt wezenlijk deel uit van het dramatisch gegeven. Het is één van de „different voices” waarmee in de voorstelling heel subtiel gekoketteerd wordt. Op toneel wordt afwisselend een sfeer gecreëerd van vertedering, verstilling, verrukking, ontsteltenis, argeloosheid, verwezenheid, onrust of vertwijfeling. Maar de gedachtenstroom en de roerselen die samen met de herinneringen worden losgeweekt en gekoesterd, dragen ook onvermijdelijk lichte tekenen van pathos. Je merkt er af en toe een glimp van in zijn woorden, in een even te fors aangehouden gebaar, een houding. Of in de aanwezigheid van het kleed, en van de dia, die ook te zien is op het T.V.-scherm, waarin hij zich bij momenten verliest.

Wat voor een buitenstaander een kitscherige pose zou kunnen zijn, is hier een eerlijke uiting van de onrustige zoeker, die van het (liefdes)geluk proeft dat toch uiteindelijk onbereikbaar blijft. Het acteren van Josse de Pauw - alias Ward Comblez - is zo theatraal, zo geladen neutraal, zo suggestief, dat we zouden kunnen spreken van een soort theatraaliteit die naar binnen is geslagen, die van „Ward Comblez. He do the life in different voices” een erg serene en authentieke theaterbeleving maakt. Zo levensecht.

Fred Six

MUZIEK

Twee Schönberg-bewerkingen

Wie zou willen voorstellen om bewerkingen te maken van Schönbergs Vijf orkeststukken opus 16 voor twee piano's en van zijn strijksextet *Verklärte Nacht* voor pianotrio zou niet goed bij zijn hoofd verklaard zijn. Opus 16 is razend complex en in het vierde deel zodanig toegespitst op klankkleur (het deeltje *Farben* bestaat uit slechts enkele akkoorden die steeds van timbre wisselen), dat dit in een omzetting voor de nuchtere toetsenborden absoluut tot versmalling van de informatie zou moeten leiden. En het extatische *Verklärte Nacht* is zulke uitgesproken strijkersmuziek, dat wederom de pianoklank verschraling zou leveren. Die gedachtegang kunnen we herzien.

In de schitterende Brahms-Schönberg-serie van de Varamatinee, uitmondend in een uitvoering van Schönbergs hoogst zelden geprogrammeerde oratorium *Die Jakobsleiter*, vertolkte het Italiaans pianoduo Bruno Canino en Antonio Ballista een bewerking van Opus 16 door Anton Webern, die Schönbergs orkeststukken inderdaad doen aantasten, maar niet altijd in negatieve zin. Verbluffend hoe opeens deel 1 (*Vorgefühle*) een pulserende beweging krijgt die Schönberg sterk doet herinneren aan... Strawinsky, zijn levensgrote opponent!

Maar nog verbluffender hoe het deeltje *Farben* (een schildering van een „Sommermorgen an einem See”) stand weet te houden. Het hoquetus-achtige (alternerende) karakter wordt door de twee piano's - een eind uit elkaar op het podium van de Grote Zaal van het Concertgebouw - bijna schoolmeesterachtig verduidelijkt!

Schönberg, regelmatig uitgeroepen tot de afschuwelijkste componist van het jaar, schreef aanvankelijk muziek voor onder de kerstboom, het Italiaanse duo demonstreerde dit aan de hand van zijn *Sechs Stücke für Klavier*

zu vier Händen, Fräulein Bella Cohn gewidmet am 14. Februar 1896. Uit de periode van vóór 1900 zijn koor- en pianowerken opgedoken in de nalatenschap van Hans Nachod, ze werden in Londen verworven door Ena Steiner.

Welnu, de 22-jarige componist bewonderde Brahms en Schumann, een vriendelijker hommage is nauwelijks denkbaar...

En wat te denken van *Verklärte Nacht* voor pianotrio, gearrangeerd door Eduard Steuermann, de meest gezaghebbende en actieve pianist van de Schönberg School? Hier was het trio Vera Beths (viool), Anner Bijlsma (cello) en Reinbert de Leeuw (piano) de schitterende pleitbezorger op een concert eind maart onder auspiciën van de KAM (Stichting Kamermuziek Amsterdam, een volle dochter van het Nederlands Impressariaat, dat zich ten doel stelt Nederlandse musici in een internationaal kader te presenteren).

Drie jaar na die onschuldige quatre-mainsstukjes is *Verklärte Nacht* een openbaring, weliswaar nog steeds horig aan anderen (ditmaal vooral aan de Wagner van de Tristan), maar van een sterke expressionistische zeggingskracht. En die bleef behouden in Steuermann's adaptatie! Alleen aan het slot bleek de pianoklank ontoereikend voor de mystieke pianissimi in de omhoogkruipende vioolfiguurtjes.

Ernst Vermeulen

Project Jonge Componisten

In 1981 werd voor het eerst het Project Jonge Componisten door het Nederlands Balletorkest onder de aandacht gebracht. Bij het begin van de jaren tachtig was het ongetwijfeld moeilijker dan nu om grootschalige orkestmuziek uitgevoerd te krijgen, zeker wanneer de maker nog geen naam bezat. Componeren voor symfonieorkest blijft dan „droogzwemmen”. Dit jaar werd het project in tweeën gespleten, het eerste deel vond begin december plaats en op 14 en 15 maart 1989 werden de

(1) De tekst verscheen bij de uitgeverij Kritak, Leuven.

jongeren „in het water gesmeten” in het tweede deel van het project.

Jan Bus (geboren in 1961) schreef een pretentieloze quasi-ouverture in een bondig Praefixum (1987), dat als een soort van *Daphnis et Chloe* van Ravel begint: de schildering van het ontwaken van de dag in deel 2.

Beeldende filmmuziek, je hoort er als het ware van af dat Bus huiscomponist is geweest (jaren '84-'87) bij de theatergroep Taler. Thans werkt hij aan een theaterproject in samenwerking met een choreograaf, een beeldend kunstenaar en de Nieuwe Slagwerkgroep Amsterdam.

Van Ton Lambij (geboren in 1954) klonk „Scènes” voor viool en orkest ('86-'87), aanvankelijk opgezet als een studie van een strijkerssectie en eigenlijk was dit nóg romantischer, nóg beeldender muziek: „a drama in five scènes”, die afgezien van een enkele generale pauze in elkaar overlopen. Het is wat stuurloos, te weinig geconcentreerd, maar in zijn exaltatie veel gemeender dan de quasi-opwinding bij Jan Bus.

Tussen deze romantische hoogstandjes stak wat vreemd een werk van Ivo van Emmerik (geboren in 1961) af, misschien wel de enige Nederlandse componist die nogal werd beïnvloed door de geconcentreerde stijl van een Morton Feldman.

De titel „Architectur der Ebene” verwijst naar een aquarel van Paul Klee, die streefde naar een volmaakt evenwicht van de formele elementen: diverse transparante kleurvlakken worden over elkaar geschoven ten einde een delicaat ritmisch veranderend spel te doen ontstaan. De opdracht dus die de componist zich ook stelde in zijn combinaties van 13 deeltjes, die steeds wisselende aspecten van hetzelfde materiaal tonen. Het discontinue verloop maakt het mogelijk meer kanten te belichten.

Geraffineerd zijn kwarttonen behandeld (zowel voor het timbre als bijdragend aan de constructie), schitterend is het spel van twee piano's, die geheel los van het

orkest hun eigen weg vervolgen. Delicaat en subtiel. Nu eens onopdringerige, architecturaal hoogwaardige muziek, een verademing tussen al die gespeelde dan wel gemeente exaltatie!

Ernst Vermeulen

Meer kunst, meer muziek op school

Het rommelt weer in het onderwijsmilieu. Niet zozeer rond de Eenheidsstructuur, die op 1 september 1989 definitief werd ingevoerd. De meerderheid van de onderwijzers heeft die vernieuwing, al dan niet geestdriftig, op zijn minst gelaten aanvaard. Het tumult komt veeleer van diverse vakgroepen, die zich bij de invulling van de lesroosters bedreigd voelen. Na de leraren geschiedenis, Latijn en lichamelijke opvoeding hebben nu ook de leerkrachten muzikale opvoeding de trom geroerd. Op zondag 16 april 1989 organiseerde de Interdiocesane Stuurgroep Muzikale Opvoeding in de aula van de K.U.Leuven een colloquium onder de titel *Meer kunst, meer muziek op school*.

In de voormiddag hielden enkele prominente sprekers een referaat rond de betekenis en de waarde van cultuur en kunstopvoeding. Edith Cardoen onderstreepte dat niet zozeer het vak of de job op het spel staan, maar wel de wijze van het mens-zijn. Zij deed een oproep om onder geen enkele voorwaarde toe te geven aan de druk van de functionele eisen die momenteel het onderwijs in de verkeerde richting duwen. Met de hem eigen taalvaardigheid verwees prof. Jacques Claes naar de orde en schoonheid bij de Grieken. „Ook wij zijn bezig met een fantastische orde op te bouwen, maar die houdt helaas geen schoonheid meer in”. Mark Reybrouck hield een pleidooi voor het openbreken van de visie op de wereld. Wil de opvoeding een onverminkte kijk op die wereld geven, dan kan ze niet voorbijgaan aan kunstbeschouwing en muziekbeleving. Minister Coens ten slotte pleitte voor de volledige integratie van